

การศึกษาความเหมาะสมและผลกระทบของนโยบาย การเพิ่มอัตราภาษีสรรพสามิตยาเส้น*

Study on the Suitability and Impact of the Policy
of Increasing Excise Tax on Rolling Tobacco

อรรถกฤต ปัจฉิมนันท์**

Attakrit patchimnan***

มานา ปัจฉิมนันท์****

Mana patchimnan*****

บทคัดย่อ

การวิจัยทางเศรษฐมิติช่วยเสนอแนวทางของการกำหนดนโยบายภาษียาเส้นให้มีความเหมาะสมภายใต้การศึกษาภาษีหรือควบคู่กัน และสามารถนำมาซึ่งแนวทางของนโยบายที่สะท้อนถึงผลดีต่อการจัดเก็บรายได้ภาครัฐอย่างแท้จริง โดยผลการศึกษาสามารถสรุปได้ คือ การออกแบบนโยบายอย่างมีประสิทธิภาพจะต้องคำนึงถึงการเพิ่มระดับภาษีที่สูงขึ้นเพียงเท่านั้น เพื่อลดปริมาณการบริโภค โดยเฉพาะสินค้ายาเส้น ที่มีปริมาณการบริโภคที่ลดลงไม่มากจากระดับภาษีในปัจจุบัน และถือว่าเป็นนโยบายที่เร่งด่วน โดยการใช้ภาษีแบบขั้นบันไดอาจจะต้องนำ GDP มาเป็นเครื่องมือในการจัดการ นอกจากนี้ รายได้ประชาชาติมีผลต่อ ปริมาณการขายยาเส้น ดังนั้น เมื่อประเทศมีรายได้ประชาชาติที่สูงขึ้น ภาครัฐมีความจำเป็นในการเพิ่มอัตราภาษีที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อลดปริมาณการบริโภคอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: อัตราภาษีสรรพสามิตยาเส้น, ปริมาณการบริโภค, สินค้ายาเส้น

บทความนี้

Received

18 พฤษภาคม 2563

Revised

23 มิถุนายน 2563

Accepted

29 กรกฎาคม 2563

* สนับสนุนทุนจากศูนย์วิจัยและจัดการความรู้เพื่อการควบคุมยาสูบ (ศจย.)

** รองศาสตราจารย์ ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ดร.)

*** Associate professor, Faculty of Political Science, Thammasat University (Ph.D.)

**** รองอธิการบดีฝ่ายสื่อสารการตลาดและวิเทศสัมพันธ์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย (ดร.)

***** Vice president of marketing and foreign affairs / Assistant professor, School of Communication Arts, University of Thai Chamber of Commerce (Ph.D.)

Abstract

Econometric research helps for designing a suitable tobacco tax policy, and leads to policy guidelines that reflect actual benefits for government revenue collection. The study concludes that effective policy strategy must take into account only the increasing tax levels in order to diminish consumption. For example, tobacco products for consumption has not decreased at the current tax level are considered urgent subjects of policy. The design of the optimal tax rate may require use of GDP as a management tool. In addition, national income affects the amount of tobacco sold; therefore, when the country has a higher national income, the government needs to continually increase the tax rate as long as consumption declines at the optimal level.

Keywords: excise duty rate, tobacco consumption, tobacco products

1. ความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเกี่ยวกับการปรับอัตราภาษีสรรพสามิตยาเส้นให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมเพื่อให้มีการลดจำนวนผู้สูบบุหรี่และปริมาณการบริโภคยาสูบโดยรวมจำเป็นต้องคำนึงถึงระดับอัตราภาษีและราคาที่เปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะการตอบสนองของการผลิตและการบริโภคต่อราคายาเส้นที่เปลี่ยนแปลงเมื่อมีการเก็บภาษี แต่การพิจารณาอัตราภาษียาสูบจะต้องคำนึงถึงสินค้าทดแทนเช่นกัน โดยเฉพาะ สินค้าทดแทนระหว่างสินค้าบุหรี่ยาสูบ หรือ สินค้ายาเส้น และบุหรี่ ดังนั้น การวิจัยทางเศรษฐมิติเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งซึ่งจะช่วยเสนอแนวทางการกำหนดนโยบายภาษียาเส้นให้มีความเหมาะสมภายใต้การศึกษาภาษีบุหรี่ควบคู่กัน และสามารถนำมาซึ่งแนวทางของนโยบายที่สะท้อนถึงผลต่อการจัดเก็บรายได้ภาครัฐอย่างแท้จริง

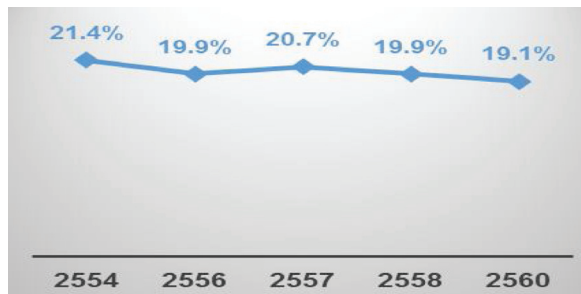
ปัจจุบันยาเส้นมีการเสียภาษีในระดับที่ต่ำมากเมื่อเทียบกับบุหรี่ยาสูบ ซึ่งปัญหาของโครงสร้างภาษีดังกล่าว ส่งผลให้นักสูบจำนวนหนึ่งเปลี่ยนไปสูบบุหรี่ยาเส้นแทนบุหรี่ ด้วยปัจจัยด้านราคา กล่าวคือในขณะที่บุหรี่

มีราคาแพงขึ้นอันเกิดจากภาษีที่เสียนั้นสูงขึ้น ช่องว่างราคาระหว่างบุหรี่และยาเส้นก็กว้างขึ้นจนทำให้ผู้สูบบุหรี่จำนวนมากหันมาสูบบุหรี่ยาเส้นแทนบุหรี่ ข้อมูลในทางวิชาการได้แสดงให้เห็นถึงปรากฏการณ์นี้ อาทิเช่น การศึกษาของ White and Ross (2015, pp. 11-13) ซึ่งศึกษาภาวะตลาดบุหรี่และยาเส้นของไทย ระบุว่า การขึ้นราคาบุหรี่ 10 บาทต่อซอง สามารถลดการสูบบุหรี่ลงได้ 24 เปอร์เซ็นต์ ขณะเดียวกันก็ทำให้มีอัตราการเพิ่มของผู้สูบบุหรี่ยาเส้นมวนเองราว 12 เปอร์เซ็นต์ และเพิ่มอัตราผู้สูบบุหรี่ทั้งบุหรี่และยาเส้นอีก 12 เปอร์เซ็นต์ แสดงให้เห็นว่า 24 เปอร์เซ็นต์ ที่ลดลงนั้นไม่ได้มีผลต่อภาพรวมการบริโภคยาสูบแต่อย่างใด เป็นแต่เพียงการย้ายตลาดการบริโภคเท่านั้น นอกจากนั้น จากผลสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2562, น. 15) ในทุกสามปีพบว่า แม้อัตราการบริโภคยาสูบในภาพรวมจะค่อยๆ ลดลง แต่เมื่อเทียบอัตราผู้สูบบุหรี่และผู้สูบบุหรี่ยาเส้นในการสำรวจทุกครั้ง จำนวนผู้สูบบุหรี่ยาเส้นไม่ได้ลดลงอย่างมีนัยสำคัญ ยังคงเป็นอัตราร้อยละ 50 ของจำนวนผู้บริโภคยาสูบ โดยตัวเลขล่าสุดปี 2560 ผู้บริโภคยาสูบมีจำนวน 10.7 ล้านคน เป็นผู้สูบบุหรี่ยาเส้นมวนเองจำนวน

5.3 ล้านคน

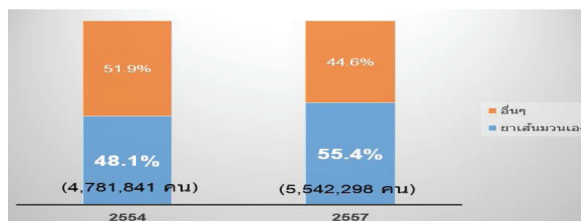
ถ้าพิจารณาจากสภาพปัญหาการบริโภคบุหรี่ยาเส้นหรือ “ยาเส้น” ในประเทศไทยจะเห็นได้ว่า สัดส่วนประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปที่สูบบุหรี่ลดลงอย่างช้าๆ (แผนภูมิที่ 1) และ สัดส่วนของผู้ที่สูบบุหรี่ตนเองหรือที่เรียกกันทั่วไปว่า “ยาเส้น” เป็นประจำเพิ่มขึ้น (แผนภูมิที่ 2) นอกจากนี้ ถ้าพิจารณาจากสัดส่วนผู้สูบบุหรี่ที่อยู่ในเขตเทศบาลเพิ่มขึ้น แต่ผู้สูบบุหรี่ส่วนใหญ่ยังอาศัยนอกเขตเทศบาล (แผนภูมิที่ 3)

แผนภูมิที่ 1 สัดส่วนประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปที่สูบบุหรี่ ปี 2554-2560



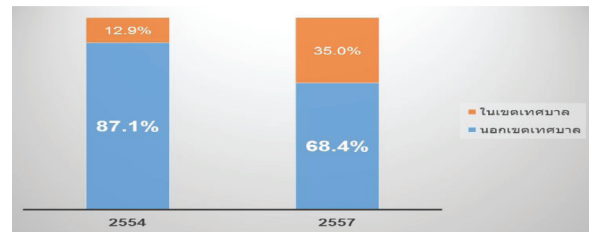
ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ, (2562), น. 19.

แผนภูมิที่ 2 จำนวนประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปที่สูบบุหรี่ตนเองเป็นประจำและสัดส่วนเมื่อเทียบกับผู้ที่สูบบุหรี่เป็นประจำทั้งหมด



ที่มาข้อมูล: สำนักงานสถิติแห่งชาติ, (2558), น. 30.

แผนภูมิที่ 3 สัดส่วนประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปที่สูบบุหรี่ตนเองเป็นประจำ ใน-นอกเขตเทศบาล



ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ, (2558), น. 27.

อย่างไรก็ตาม ถ้ามาตรการภาษีทำให้ระดับราคายาเส้นและระดับราคาบุหรี่ยาเส้นมีระดับที่ใกล้เคียงกันอาจทำให้ปริมาณการบริโภคยาสูบลดลงทั้งในส่วนของผู้บริโภคและยาเส้น เนื่องจากผู้บริโภคขาดการบริโภคสินค้าทดแทน ซึ่งภาครัฐอาจต้องใช้มาตรการทางด้านประชาสัมพันธ์โทษของการบริโภคยาสูบมากขึ้น แน่นอนว่าผลกระทบจากการลดอัตราการบริโภคอาจส่งผลกระทบต่อผู้ผลิตยาเส้นในประเทศและผู้สูบบุหรี่ส่วนใหญ่มีรายได้น้อย เพื่อบรรเทาผลกระทบดังกล่าวรัฐบาลอาจมีการปรับมาตรการภาษียาสูบยาเส้นและแผนการขึ้นภาษียาเส้นในระยะ 3-5 ปี ทั้งนี้เพื่อให้เวลาและโอกาสแก่ผู้บริโภคและผู้เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมยาสูบได้มีการปรับตัวและวางแผนทางธุรกิจเพื่อลดผลกระทบเชิงลบที่อาจเกิดขึ้นจากการขึ้นภาษี ซึ่งเป็นแนวทางที่รัฐบาลทั้งไทยและต่างประเทศใช้เมื่อมีการเสนอใช้มาตรการใดมาตรการหนึ่งหรือมีการปรับเปลี่ยนอัตราภาษี เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบเชิงลบแบบกะทันหัน อันจะส่งผลกระทบต่อระบบตลาดโดยรวมของสินค้าที่ถูกเก็บภาษีเพิ่มขึ้นหรือของสินค้าที่ได้รับผลกระทบจากมาตรการที่นำมาใช้ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม และอาจช่วยในประเด็นของการจัดเก็บรายได้เพิ่มขึ้นในระยะกลางและระยะยาว

นอกจากนั้น การสูบบุหรี่นั้นก่อให้เกิดผลกระทบภายนอกทางลบ (Negative externalities) โดยเฉพาะแก่ผู้บริโภค นั่นคือ ทำให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพ ซึ่งใน

ความเป็นจริงแล้ว สิ่งใดๆ ก็ตามที่มีการบริโภคเกินขนาด (over consume) ก็ล้วนแล้วแต่จะส่งผลเสียต่อสุขภาพทั้งสิ้น ประเด็นสำคัญก็คือ รัฐบาลควรเพิ่มอัตราภาษีสรรพสามิตยาเส้นหรือไม่ หากมีการขึ้นภาษีสรรพสามิตยาเส้นแล้วจะทำให้รายได้ของรัฐบาลจากการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตยาเส้นเพิ่มขึ้นหรือลดลงอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยที่สำคัญ 2 ประการคือ ความยืดหยุ่น (elasticity) ของการบริโภคยาเส้นต่อราคายาเส้นที่เปลี่ยนไป และราคาสินค้าทดแทนยาเส้น (substitutes) ซึ่งก็คือราคาบุหรี่นั่นเอง

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาเกี่ยวกับการปรับอัตราภาษีสรรพสามิตยาเส้นให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมเพื่อให้มีการลดจำนวนผู้สูบบุหรี่และปริมาณการบริโภคยาสูบโดยรวม โดยการศึกษาเฉพาะอัตราภาษีสรรพสามิตยาเส้นเพียงอย่างเดียวจะไม่ช่วยแก้ปัญหาการบริโภคยาสูบในภาพรวมได้ ดังที่งานศึกษาของกนต์ธีร์ นุชสุวรรณ และคณะ (2553, น. 17-18) ได้แสดงให้เห็นว่า ยาเส้นมวนเองมีราคาถูกมาก การขึ้นภาษีสรรพสามิตยาเส้นในอัตราปกตินอกจากจะไม่ส่งผลให้รัฐมีรายได้ภาษีสรรพสามิตเพิ่มขึ้นแล้ว ที่สำคัญผู้บริโภคยาสูบก็ไม่บริโภคลดลงด้วยเนื่องจากราคายังไม่สูงเกินอำนาจการซื้อของผู้บริโภคยาเส้น โครงการวิจัยนี้จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงอัตราภาษีและราคาที่แตกต่างระหว่างบุหรี่มวนและยาเส้น และการตอบสนองของการผลิตและการบริโภคต่อราคายาเส้นที่เปลี่ยนแปลงหากมีการเก็บภาษี ภาครัฐจึงต้องมีแนวทางในการกำหนดนโยบายภาษีสรรพสามิตยาเส้นที่เหมาะสม และสามารถนำไปใช้พิจารณาควบคู่ไปกับการขึ้นภาษีบุหรี่ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ โดยหากมีการขึ้นภาษีสรรพสามิตบุหรี่แล้ว รัฐบาลมีข้อมูลเพียงพอที่จะตอบได้ว่า ควรขึ้นอัตราภาษียาเส้นมวนเองในอัตราเท่าไร เพื่อให้อัตราภาษีบุหรี่โดยรวมลดลง (อัตราผู้สูบที่สูบทั้งบุหรี่และยาเส้น และอัตราการเพิ่มของผู้สูบบุหรี่มวนเองน้อยกว่า การลดลงของอัตราการใช้บุหรี่) และยังคงส่งผล

ต่อการจัดเก็บรายได้ภาษียาสูบของภาครัฐ และไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อเกษตรกรที่ปลูกยาเส้นและยาสูบเกินความจำเป็น

ดังนั้น คำถามวิจัยที่สำคัญ คือ “หากมีการขึ้นภาษีสรรพสามิตบุหรี่แล้ว ภาครัฐควรขึ้นภาษียาเส้นมวนเองในอัตราเท่าไร เพื่อให้อัตราการสูบบุหรี่โดยรวมลดลง (อัตราผู้สูบที่สูบทั้งบุหรี่และยาเส้น และอัตราการเพิ่มของผู้สูบบุหรี่มวนเองน้อยกว่า การลดลงของอัตราการใช้บุหรี่)” โดย วัตถุประสงค์การวิจัย คือ 1. เพื่อศึกษาความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคา (price elasticity of demand : E_p) ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อรายได้ (income elasticity of demand : E_i) และความยืดหยุ่นไขว้ระหว่างยาเส้นและบุหรี่ (cross price elasticity of demand : E_c) โดยใช้ข้อมูลจากกรมสรรพสามิตและแหล่งข้อมูลอื่นๆ ร่วมกับเทคนิคในการปรับข้อมูลรายปีไปสู่ข้อมูลรายเดือน และที่สำคัญเพื่อเสนอแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมเกี่ยวกับกระบวนการและขั้นตอนของการตั้งระดับอัตราภาษีสรรพสามิตยาเส้นอย่างมีประสิทธิภาพเมื่อมีการปรับเปลี่ยนภาษีบุหรี่และยาเส้นตั้งแต่ 0 เปอร์เซ็นต์ 10 เปอร์เซ็นต์ 20 เปอร์เซ็นต์ 30 เปอร์เซ็นต์ นอกจากนั้น งานวิจัยชิ้นนี้จะศึกษาจากระบบการปรับเปลี่ยนและจัดเก็บภาษีของประเทศพัฒนาแล้วและประเทศที่กำลังพัฒนา

2. วิวัฒนาการระบบภาษียาเส้นในประเทศไทย

ถ้าศึกษาจากวิวัฒนาการระบบภาษียาเส้นในประเทศไทยจะเห็นอย่างเป็นประจักษ์ว่าแนวทางภาษียาเส้นได้มีการเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะระดับภาษีที่มีการปรับก่อน 16 ก.ย. 2560 และหลัง 16 ก.ย. 2560 ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

- ๑ ก่อน 16 ก.ย. 2560 ยาเส้นที่ทำจากใบยาพันธุ์ยาสูบพื้นเมืองได้รับยกเว้นภาษี

๑ หลัง 16 ก.ย. 2560

- มีการปรับลดอัตราภาษียาเส้นลง 50 เปอร์เซ็นต์ จากกรัมละ 0.01 บาท เหลือกรัมละ 0.005 บาท
- อัตราภาษียาเส้นต่ำกว่าภาษีบุหรี่ซิการ์เรต ถึง 360 เท่าตัว (ประมาณจาก 1 มวน = 1 กรัม)
- ราคาขายปลีกยาเส้นต่ำกว่าบุหรี่ซิการ์เรต 5-10 เท่าตัว (เปรียบเทียบ ยาเส้น 1 ห่อ กับ บุหรี่ 1 ซอง)

60 **1.2 บาท/มวน + 20% หรือ 40% ของ ราคาปลีก** **35.2**

5-10 **0.005 บาท/กรัม** **0.15**

หมายเหตุ * ประเมินการณ์ภาระภาษีสรรพสามิตขั้นต่ำเท่านั้น
ไม่รวมภาษีอื่นๆ

ที่มา: กรมสรรพสามิต, (2562), ออนไลน์

2.1 มาตรการทางภาษีก่อนวันที่ 16 กันยายน 2560

“ยาเส้น” และ “ยาเส้นปรุง” ถูกควบคุมตามพระราชบัญญัติยาสูบ พ.ศ. 2509 เช่นเดียวกับบุหรี่และผลิตภัณฑ์ยาสูบชนิดอื่นๆ โดยให้คำนิยามว่าดังนี้

“ยาเส้น หมายความว่า ใบยาหรือยาอัดซึ่งได้หั่นเป็นเส้นและแห้งแล้ว”

“ยาเส้นปรุง หมายความว่า ใบยาซึ่งมิใช่ใบยาพันธุ์ยาสูบพื้นเมืองหรือยาอัด ซึ่งได้หั่นเป็นเส้นและปรุงหรือปนด้วยวัตถุอื่นนอกจากน้ำ”

ตารางที่ 1 การกำหนดอัตราภาษีหรือค่าแถมปียาสูบสำหรับยาเส้น ยาเส้นปรุง เมื่อเทียบกับบุหรี่ซิการ์เรต ไว้ดังนี้

	พ.ศ. 2552	ส.ศ. 2555	ก.พ. 2559
ยาเส้น	0.1 เปอร์เซ็นต์ ของราคาหน้าโรงงานหรือราคานำเข้า หรือ 0.01 บาท/กรัม (เลือกอัตราที่ให้มูลค่าภาษีสูงกว่า)	10 เปอร์เซ็นต์ ของราคาหน้าโรงงานหรือราคานำเข้า หรือ 0.01 บาท/กรัม (เลือกอัตราที่ให้มูลค่าภาษีสูงกว่า)	10 เปอร์เซ็นต์ ของราคาหน้าโรงงานหรือราคานำเข้า หรือ 0.01 บาท/กรัม (เลือกอัตราที่ให้มูลค่าภาษีสูงกว่า)
ยาเส้นปรุง	10 เปอร์เซ็นต์ ของราคาหน้าโรงงานหรือราคานำเข้า หรือ 0.05 บาท/กรัม (เลือกอัตราที่ให้มูลค่าภาษีสูงกว่า)	20 เปอร์เซ็นต์ ของราคาหน้าโรงงานหรือราคานำเข้า หรือ 1 บาท/กรัม (เลือกอัตราที่ให้มูลค่าภาษีสูงกว่า)	20 เปอร์เซ็นต์ ของราคาหน้าโรงงานหรือราคานำเข้า หรือ 1 บาท/กรัม (เลือกอัตราที่ให้มูลค่าภาษีสูงกว่า)
บุหรี่ยิการ์เรต	85 เปอร์เซ็นต์ ของราคาหน้าโรงงานหรือราคานำเข้า	87 เปอร์เซ็นต์ ของราคาหน้าโรงงานหรือราคานำเข้า หรือ 1 บาท/กรัม (เลือกอัตราที่ให้มูลค่าภาษีสูงกว่า)	90 เปอร์เซ็นต์ ของราคาหน้าโรงงานหรือราคานำเข้า หรือ 1.1 บาท/กรัม (เลือกอัตราที่ให้มูลค่าภาษีสูงกว่า)

ที่มา: กรมสรรพสามิต, (2562), ออนไลน์

อย่างไรก็ตาม พ.ร.บ.ฯ ได้ยกเว้นการติดแสตมป์ยาสูบสำหรับผู้ประกอบอุตสาหกรรมยาสูบที่ผลิตจากใบยาพันธุ์ยาสูบพื้นเมือง โดยให้คำนิยามของ “พันธุ์ยาสูบพื้นเมือง” ไว้เพียงว่า “ต้นยาสูบที่ปลูกในประเทศไทยมาแต่ดั้งเดิมและเมื่อบ่มด้วยแดดแล้วใบเป็นสีน้ำตาล” ทำให้ไม่สามารถตรวจสอบได้ในทางปฏิบัติว่า ผลิตภัณฑ์ยาเส้นใดทำจากพันธุ์ยาสูบพื้นเมือง นอกจากนี้ การตรวจสอบว่าผลิตภัณฑ์ใดเป็นยาเส้นปรุงหรือยาเส้นนั้นในทางปฏิบัติก็ทำได้ยาก กลายเป็นช่องโหว่ให้เกิดการหลีกเลี่ยงภาษี ดังนั้น ภาครัฐควรหามาตรการในการควบคุมและกำกับให้ถูกต้อง

2.2 มาตรการทางภาษีตั้งแต่วันที่ 16 กันยายน 2560

‘ยาเส้น’ และ ‘ยาเส้นปรุง’ ถูกควบคุมตามพระราชบัญญัติภาษีสรรพสามิต พ.ศ. 2560 เช่นเดียวกับ บุหรี่และผลิตภัณฑ์ยาสูบชนิดอื่นๆ โดยให้คำนิยามว่าดังนี้

“ยาเส้น หมายความว่า ใบยาหรือยาอัดซึ่งได้หั่นเป็นเส้นและแห้งแล้ว”

“ยาเส้นปรุง หมายความว่า ใบยาหรือยาอัด ซึ่งได้หั่นเป็นเส้นและปรุงหรือปนด้วยวัตถุอื่นนอกจากน้ำ”

ตารางที่ 2 การกำหนดอัตราภาษีหรือค่าแสตมป์ยาสูบสำหรับยาเส้น ยาเส้นปรุง เมื่อเทียบกับบุหรี่ซิการ์เรต

	อัตราภาษี
ยาเส้น	0.005 บาท/กรัม
ยาเส้นปรุง	10 เปอร์เซ็นต์ ของราคาขายปลีกแนะนำ + 1.2 บาท/กรัม
บุหรี่ซิการ์เรต	16 ก.ย.2560 – 30 ก.ย.2562 1) หากราคาขายปลีกแนะนำไม่เกินของละ 60 บาท: 1.2 บาท/มวน + 20 เปอร์เซ็นต์ ของราคาขายปลีกแนะนำ 2) หากราคาขายปลีกแนะนำเกินของละ 60 บาท: 1.2 บาท/มวน + 40 เปอร์เซ็นต์ ของราคาขายปลีกแนะนำ 1 ต.ค.2562 เป็นต้นไป 1.2 บาท/มวน + 40 เปอร์เซ็นต์ ของราคาขายปลีกแนะนำ

ที่มา: กรมสรรพสามิต, (2562), ออนไลน์

นอกจากนี้ จะเห็นได้ว่า พ.ร.บ.ฯ มิได้ยกเว้นการติดแสตมป์สรรพสามิตยาสูบสำหรับผลิตภัณฑ์ยาสูบที่ทำจากใบยาพันธุ์ยาเส้นพื้นเมือง ทำให้ปัจจุบันผลิตภัณฑ์ยาเส้นและยาเส้นปรุงทั้งหมดต้องติดแสตมป์สรรพสามิตยาสูบ อย่างไรก็ตาม ภาระภาษีสรรพสามิตของยาเส้นต่ำกว่าภาษีบุหรี่ซิการ์เรตอยู่มากถึง 360 เท่า และในทางปฏิบัติการตรวจสอบว่าผลิตภัณฑ์ใดเป็นยาเส้นปรุงหรือหรือยาเส้นนั้นในทางปฏิบัติยังคงทำได้ยาก ทำให้ยังคงมีช่องโหว่ให้เกิดการหลีกเลี่ยงภาษี

3. การศึกษารณกรรม

รายงาน ASEAN Tobacco Tax Index 2017 ของเครือข่ายการควบคุมการบริโภคยาสูบแห่งอาเซียน (SEATCA) ได้สนับสนุนให้ประเทศในอาเซียนหันมาใช้โครงสร้างภาษีตามปริมาณแบบอัตราเดียว (Uniform specific tax system) หรือระบบภาษียาสูบแบบผสม ที่ให้ความสำคัญกับอัตราภาษีตามปริมาณมากกว่า ภาษีตามมูลค่า ดังเช่นในประเทศบรูไน มาเลเซีย และ

สิงคโปร์ การเพิ่มประสิทธิภาพระบบภาษียาสูบด้วยการปฏิรูปโครงสร้างระบบภาษีให้เป็นไปตามแนวทางข้างต้น นอกจากจะช่วยสร้างเม็ดเงินภาษีให้รัฐได้เพิ่มขึ้นและปฏิบัติได้จริงแล้ว ยังช่วยเพิ่มประสิทธิภาพนโยบายด้านสาธารณสุขด้วย โดยผลการวิจัยของศูนย์วิจัยและจัดการความรู้เพื่อการควบคุมยาสูบ (ศจย.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ในปี พ.ศ. 2553 ที่ระบุว่า การขึ้นภาษีที่ผ่านๆ มา มีประสิทธิภาพจำกัดจากการที่ผู้สูบบุหรี่หันไปสูบบุหรี่ยี่ห้อที่มีราคาถูกกว่า (Trade Down Effect) ซึ่งเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่เกิดจากระบบภาษีสรรพสามิตบุหรี่ไทยใช้ในปัจจุบัน

นอกจากนั้น สำหรับการกำหนดนโยบายภาษีสรรพสามิตยาสูบ ได้แก่ ภาษีบุหรี่ซิการ์และภาษียาเส้นนั้นมีวัตถุประสงค์ในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิต 2 ด้าน ควบคู่กันไป คือ 1) เพื่อควบคุมหรือจำกัดการบริโภคยาสูบของประชาชนในประเทศ เนื่องจากยาสูบเป็นสินค้าที่มีผลเสียต่อสุขภาพทั้งต่อตัวผู้สูบเองและผู้อื่น และ 2) เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่รัฐบาล โดยที่ผ่านมากรมสรรพสามิตได้มีการปรับปรุงอัตราภาษีสรรพสามิตยาสูบเป็นระยะๆ แต่โดยส่วนใหญ่จะเป็นการปรับเพิ่มอัตราภาษีเฉพาะบุหรี่ โดยไม่มีการปรับอัตราภาษีสรรพสามิตสินค้ายาสูบอื่นๆ โดยเฉพาะยาเส้น แม้จะมีคนสูบบุหรี่หนึ่งซองของผู้สูบทั่วประเทศ ทั้งนี้ กนต์ธีร์ นุชสุวรรณ และคณะ (2553, น. 18) เห็นว่าการปรับขึ้นอัตราภาษีสรรพสามิตยาสูบไม่สามารถลดปริมาณและจำนวนผู้บริโภคยาสูบลงได้อย่างมีนัยสำคัญ และยังพบว่า จำนวนผู้บริโภคนิโคตินของประเทศไทยเกือบครึ่งหนึ่งเป็นผู้บริโภคยาเส้นซึ่งอาจเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดยหันมาบริโภคสินค้ายาเส้นทดแทนบุหรี่มากขึ้น ดังนั้น การพิจารณามาตรการภาษีที่เหมาะสมในการจำกัดการบริโภคยาสูบในภาพรวมควรพิจารณาในนโยบายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับยาเส้นควบคู่ไปด้วย

กนต์ธีร์ นุชสุวรรณ และคณะ ได้ศึกษาโดยใช้แบบจำลองอุปสงค์สิ่งเสพติดแบบไมโอปิก (Myopic Addiction Demand Model) และแบบจำลองอุปสงค์สิ่งเสพติดแบบมีเหตุมีผล (Rational Addiction Demand Model) เพื่อใช้คำนวณใน Demand Behavior Model โดยผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า ค่าความยืดหยุ่นของบุหรี่ที่ผลิตในประเทศไทยและบุหรี่ที่นำเข้าจากต่างประเทศมีค่าเป็นลบ ในขณะที่ค่าความยืดหยุ่นของยาเส้นมีค่าเป็นบวก แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งหมายถึงราคาไม่มีผลต่อการบริโภคในสินค้าประเภทยาเส้น นอกจากนี้ หากราคายาเส้นยี่ห้ออื่นมีราคาต่ำลง ผู้บริโภคนิโคตินและบุหรี่ที่ผลิตในประเทศจะมีแนวโน้มเปลี่ยนไปบริโภคนิโคตินและบุหรี่ในประเทศที่มีราคาต่ำกว่าในรูปแบบ Trade Down Effect ทำให้มาตรการด้านภาษีสรรพสามิตต่อยาเส้นจะมีประสิทธิภาพอย่างจำกัดในการลดการบริโภคสินค้าประเภทยาเส้นและบุหรี่ จึงได้เสนอแนะว่า ในการออกมาตรการภาษียาเส้นที่มีประสิทธิภาพให้คำนึงถึงการบริโภคทดแทนโดยเฉพาะบุหรี่ที่ผลิตในประเทศและยาเส้น เพราะการเพิ่มของอัตราภาษีสรรพสามิตจะทำให้ผู้บริโภคหันไปสูบบุหรี่ประเภทเดิมแต่เปลี่ยนเป็นยี่ห้อที่มีราคาถูกกว่า

นอกจากนั้น ภาครัฐควรพิจารณาและควรตั้งคำถามว่าผลกระทบจากนโยบายทางด้านภาษีสามารถส่งผลโดยตรงต่อสุขภาพของประชาชนที่ติขึ้นได้หรือไม่ และมีเงื่อนไขข้อใดบ้างที่สามารถบอกได้ว่านโยบายทางด้านภาษีส่งผลกระทบโดยตรงต่อสุขภาพของผู้บริโภคที่ติขึ้น เนื่องจาก มีเงื่อนไขหลายประการที่สามารถนำมาสรุปได้ว่า นโยบายภาษียาสูบส่งผลกระทบต่อสุขภาพเชิงลบและรายจ่ายทางสวัสดิการ ตัวอย่างเช่น การปรับขึ้นราคาขายปลีกของเครื่องดื่มที่เสียภาษีต้องส่งผลทางตรงต่อราคาที่สูงขึ้นและยังต้องส่งผลการลดการบริโภคเครื่องดื่มในกลุ่มดังกล่าว นอกจากนี้ การบริโภคเครื่องดื่มที่ลดลงจะต้องนำไปสู่การบริโภคน้ำตาลและ/

หรือการได้พลังงานจากการบริโภคอาหารและเครื่องดื่ม โดยรวมที่ลดลงเช่นกัน และที่สำคัญปัจจัยในเรื่องของ ความเสี่ยงทางสรีรวิทยา (physiological risks) จะต้อง ส่งผลให้สุขภาพของประชาชนดีขึ้น การจัดเก็บภาษีใน ส่วนนี้จะต้องส่งผลให้เกิดผลต่อเนื่องกัน 5 ขั้นตอนที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

- 1) นโยบายภาษีดังกล่าวจะต้องส่งผลให้มีการปรับขึ้น ราคาขายปลีกของเครื่องดื่มที่เสียภาษี
- 2) ราคาที่เพิ่มสูงขึ้นนั้นจะต้องส่งผลให้มีการลด การบริโภคเครื่องดื่มกลุ่มดังกล่าว (สามารถนำมา ประยุกต์กับสินค้าบุหรี่ยาสูบ)
- 3) การบริโภคเครื่องดื่มที่ลดลงจะต้องนำไปสู่ การบริโภคน้ำตาลและ/หรือการได้พลังงานจาก การบริโภคอาหารและเครื่องดื่มโดยรวมที่ลดลง
- 4) พลังงานที่ได้จากการบริโภคที่ลดลงตามข้างต้น จะต้องส่งผลให้เกิดความเสี่ยงทางสรีรวิทยา (physiological risks) ที่ลดลง
- 5) ปัจจัยความเสี่ยงทางสรีรวิทยาที่ลดลงตามข้างต้น จะต้องส่งผลให้สุขภาพของประชาชนดีขึ้น

ดังนั้น ผลสรุปจากงานวิจัยอาจสะท้อนเพียงแค่ การขึ้นภาษีโดยทั่วไปมักจะส่งผลให้เกิดการขึ้นราคาขายปลีกของผลิตภัณฑ์ แต่ยังไม่สามารถสรุปภาพรวมได้ว่า นโยบายภาษีสามารถส่งผลให้ประชาชนมีสุขภาพ ที่ดีขึ้นได้ ทั้งนี้รวมถึงสินค้าบุหรี่ยาสูบ (สินค้าทดแทน) เนื่องจาก ยังไม่ปรากฏหลักฐานใดๆ ที่บอก ได้ว่านโยบายภาษีส่งผลต่อสุขภาพของประชาชนที่ดีขึ้น ภาครัฐจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบในการใช้นโยบาย ทางภาษีที่ครอบคลุม รวมถึงจะต้องศึกษา การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภคในระยะยาว ที่ได้รับผลกระทบต่อนโยบายภาษีอย่างต่อเนื่องก่อนที่จะ นำนโยบายภาษีไปปฏิบัติ นอกจากนี้ภาครัฐควรคำนึง ถึงปัจจัยต่างๆ เช่น 1) ระดับสัดส่วนทางภาษีที่ได้มี

การผลกระทบจากผู้ผลิตไปให้กับผู้บริโภคซึ่งส่งผลต่อ การบริโภคสินค้าทดแทน 2) ระดับความยืดหยุ่น ด้านอุปสงค์ 3) จำนวนและชนิดของสินค้าทดแทนในตลาด และ 4) ปัญหาเกี่ยวกับวิถีชีวิตของผู้บริโภคจนเกิดเป็น วิถีชีวิตที่ไม่สมดุล เป็นต้น

4. ผลการศึกษา : ผลการประมาณ สมการอุปสงค์ยาสูบ

ผู้วิจัยได้ทำการประมาณการอุปสงค์ของยาสูบ 2 ประเภทหลัก ได้แก่ บุหรี่ซิการ์เรต และยาเส้น โดยรายได้ภาษีสรรพสามิตจากยาสูบ 2 ประเภทหลัก ดังกล่าว คิดรวมเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 99.7 ของ รายได้จากภาษียาสูบทั้งหมด โดยสามารถสรุปแหล่งที่มา ของข้อมูล และลักษณะของข้อมูลที่ใช้ในการประมาณ สมการอุปสงค์ ระหว่างเดือนมกราคม 2551 ถึง เดือนธันวาคม 2562 สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 3 อย่างไรก็ตามงานวิจัยชิ้นนี้ได้ต่อยอดงานวิจัยในเรื่อง โครงการวิจัยการศึกษาความเหมาะสมและผลกระทบ ของนโยบายการเพิ่มอัตราภาษีสรรพสามิตยาเส้น เนื่องจากงานวิจัยชิ้นนี้ได้ศึกษา 1. เพื่อศึกษาความ ยืดหยุ่นต่อราคา (Price elasticity) และความยืดหยุ่น ต่อรายได้ (Income Elasticity) ของสินค้ายาเส้น และ บุหรี่ โดยใช้ข้อมูลจากกรมสรรพสามิต ร่วมกับเทคนิค ในการปรับข้อมูลรายเดือน 2. เพื่อศึกษาแนวโน้มสินค้า ทดแทน (Substitution) ของสินค้า ได้แก่ สินค้าบุหรี่ยาเส้นและสินค้ายาเส้น 3. เพื่อศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจ (Economic impact) หากมีการเพิ่มภาษีสรรพสามิต ทั้งในแง่ผลกระทบต่อการจัดเก็บรายได้ภาครัฐและ ผลกระทบต่อประชาชนผู้บริโภค (ในกรณีมีข้อมูล) และ 4. เพื่อศึกษาผลกระทบต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีผล ต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจ (Economic activities) หากภาครัฐตัดสินใจในการเพิ่มระดับภาษีสรรพสามิต โดยเฉพาะผลกระทบต่ออุตสาหกรรม และผู้บริโภค ภายใต้แนวทางของภาครัฐที่จะมีการยกระดับภาษี

สรรพสามิตอย่างต่อเนื่อง (ถึงแม้ว่ารายได้จากการเก็บภาษีจะเพิ่มขึ้นก็ตาม)

ตารางที่ 3 ได้เปรียบเทียบอัตราการเปลี่ยนแปลงปริมาณการขายบุหรี่ซิการ์เรต (Δ Tobac.sales) จากกรมสรรพสามิต กระทรวงการคลัง ซึ่งเป็นการปรับอัตราการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนผู้สูบบุหรี่ต่อผู้สูบบุหรี่ทั้งหมด โดยการประมาณการเชิงเส้น (linear fit) อ้างอิงข้อมูลจาก “รายงานการสำรวจพฤติกรรมการสูบบุหรี่และการดื่มสุราของประชากร” สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2554; 2557; 2560) นอกจากนั้น การประเมินมูลค่า

ภาษีสรรพสามิตบุหรี่ซิการ์เรตต่อหน่วยอาจะมีข้อจำกัดจาก ข้อมูลราคาขายของบุหรี่ซิการ์เรตและยาเส้นที่มีปรากฏ ในประเด็นของคำนวณจากรายได้ภาษีสรรพสามิตรายปีจากบุหรี่ซิการ์เรต ระหว่างปี 2554-2556 และขยายข้อมูลครอบคลุมระหว่างปี 2551-2562 ได้ถูกวิเคราะห์ความสัมพันธ์บัญญัติไตรยางค์ จากการปรับค่าเฉลี่ยรายได้ภาษีสรรพสามิตจากยาสูบประเภทนั้นๆ ระหว่างปี 2554-2560 กับการเปลี่ยนแปลงรายได้สรรพสามิตจากยาสูบทุกประเภท ระหว่างปี 2551-2562 จากกรมสรรพสามิต กระทรวงการคลัง

ตารางที่ 3 ข้อมูลที่ใช้ในการประมาณการสมการอุปสงค์

ตัวแปร	คำอธิบาย	แหล่งที่มา	ความถี่
Cigarette .sales	ปริมาณบุหรี่ซิการ์เรตที่ชำระภาษีสรรพสามิต (ใช้แทนยอดขายบุหรี่ซิการ์เรต)	กรมสรรพสามิต, การคำนวณของคณะผู้วิจัย	รายปี โดยใช้วิธี Cubic Spline แปลงข้อมูลเป็นรายเดือน
RYO.sales	ปริมาณยาเส้นที่ชำระภาษีสรรพสามิต (ใช้แทนยอดขายยาเส้น)	กรมสรรพสามิต, การคำนวณของคณะผู้วิจัย	รายปี ระหว่างปี 2560-2561 และขยายข้อมูลครอบคลุมระหว่างปี 2551-2560 และปี 2561 โดยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์บัญญัติไตรยางค์ และใช้วิธี Cubic Spline แปลงข้อมูลเป็นรายเดือน
Cigarette .tax.unit	มูลค่าภาษีสรรพสามิต บุหรี่ซิการ์เรตต่อหน่วย (ใช้แทนราคาบุหรี่ซิการ์เรต)	กรมสรรพสามิต, การคำนวณของคณะผู้วิจัย	คำนวณจากรายได้ภาษีสรรพสามิตรายปีจากบุหรี่ซิการ์เรต ระหว่างปี 2554-2556 และขยายข้อมูลครอบคลุมระหว่างปี 2551-2562 โดยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์บัญญัติไตรยางค์ จากนั้นจึงใช้วิธี Cubic Spline แปลงข้อมูลเป็นรายเดือน
RYO.tax .unit	มูลค่าภาษีสรรพสามิต บุหรี่ซิการ์เรตต่อหน่วย (ใช้แทนราคายาเส้น)	กรมสรรพสามิต, การคำนวณของคณะผู้วิจัย	คำนวณจากรายได้ภาษีสรรพสามิตรายปีจากยาเส้น ระหว่างปี 2554-2556 และขยายข้อมูลครอบคลุมระหว่างปี 2551-2562 โดยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์บัญญัติไตรยางค์ จากนั้นจึงใช้วิธี Cubic Spline แปลงข้อมูลเป็นรายเดือน
TH.GDP	ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ	สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศแบบปริมาณลูกโซ่ปรับฤดูกาล (GDP-CVM, Seasonally-Adjusted) รายไตรมาส ระหว่างไตรมาสที่ 1 ปี 2551 - ไตรมาสที่ 4 ปี 2562 โดยใช้วิธี Cubic Spline แปลงข้อมูลเป็นรายเดือน

ที่มา: คณะผู้วิจัย

4.1 ผลการประมาณการสมการอุปสงค์บุหรี่ซีกาเรต

ในการจำลองสมการอุปสงค์บุหรี่ซีกาเรต ผู้วิจัยได้ใส่ตัวแปรหุ่นรายเดือนเพื่อช่วยปรับปรุงความแม่นยำในการอธิบายแบบจำลอง สามารถแสดงได้ดังนี้

$$\ln(\text{Cigarette.sales}) = b_0 + b_1 \ln(\text{RYO.tax.unit}) + b_2 \ln(\text{Tobac.tax.unit}) + c_3 \ln(\text{TH.GDP}) + d_1 M_1 + d_2 M_2 + \dots + d_{11} M_{11} + u$$

โดยมีตัวแปรหุ่นรายเดือน ได้แก่

$M_1 = 1$ เมื่อเป็นเดือนมกราคม และ $= 0$ เมื่อเป็นเดือนอื่น ๆ

$M_2 = 1$ เมื่อเป็นเดือนกุมภาพันธ์ และ $= 0$ เมื่อเป็นเดือนอื่น ๆ

...

$M_{11} = 1$ เมื่อเป็นเดือนพฤศจิกายน และ $= 0$ เมื่อเป็นเดือนอื่นๆ

วิธีการประมาณค่าพารามิเตอร์ ใช้วิธี 2SLS เพื่อแก้ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างความสัมพันธ์กันเองของตัวแปรสุ่มคลาดเคลื่อน (Autocorrelation) และจะมีการใช้ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานที่ช่วยปัญหาความแปรปรวนไม่คงที่ (Heteroscedasticity-robust Standard Error) ซึ่งหากพบว่าตัวแปรหุ่นรายเดือนไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ จะตัดตัวแปรหุ่นออกทีละตัวจนเหลือเฉพาะตัวแปรหุ่นที่มีนัยสำคัญทางสถิติ สามารถแสดงผลการประมาณค่าสมการอุปสงค์บุหรี่ซีกาเรตได้ในตารางที่ 4 นอกจากนี้ ค่าพารามิเตอร์ ใช้วิธี 2SLS โดยกำหนดให้ตัวแปรอัตราภาษีของบุหรี่ซีกาเรต และอัตราภาษีของยาเส้น (หน่วย: ร้อยละ) เป็น Instrumental Variables ของสมการอุปสงค์บุหรี่ซีกาเรต และสมการอุปสงค์ยาเส้นตามลำดับ เนื่องจากเป็นตัวแปรส่งผลกระทบต่อตัวแปรต้น “มูลค่าภาษีต่อหน่วย (หน่วย: บาท)” โดยตรง ในขณะที่ IVs ดังกล่าวไม่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับปริมาณการบริโภค จึงไม่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับตัวแปรตามปริมาณการขายบุหรี่ซีกาเรต และมีศักยภาพในการใช้เป็น IVs

ตารางที่ 4 ผลจากวิธีการประมาณค่าพารามิเตอร์สมการบุหรี่ซีกาเรต โดยวิธี 2SLS

	Dependent variable:		
	log (Cigarette.sales) instrumental variable		Robust SE
	(1)	(2)	coefficient test
log(Cigarette.tax.unit)	-1.503*** (0.303)	-1.521*** (0.303)	-1.521*** (0.209)
log(RYO.tax.unit)	0.082*** (0.031)	0.080** (0.031)	0.080*** (0.029)
log(TH.GDP)	1.954*** (0.450)	1.983*** (0.450)	1.983*** (0.317)
M1	-0.018 (0.048)		

M2	-0.019 (0.048)		
M3	-0.017 (0.048)		
M4	-0.013 (0.048)		
M5	-0.012 (0.048)		
M6	-0.013 (0.048)		
M7	-0.018 (0.048)		
M8	-0.018 (0.048)		
M9	-0.013 (0.048)		
M10	-0.004 (0.048)		
M11	0.001 (0.048)		
Constant	-16.302*** (5.058)	-16.647*** (5.065)	-16.647*** (3.602)
Observations	144	144	
Residual Std. Error	0.117 (df = 129)	0.113 (df = 140)	

Note: *p**p***p<0.01

ซึ่งผลการประมาณการข้างต้นเขียนเป็นสมการได้ ดังนี้

$$\begin{aligned} \widehat{\ln(\text{Cigarette. sales})} &= -16.647 - 1.521 \ln(\text{Cigarette. tax. unit}) \\ &+ 0.080 \ln(\text{RYO. tax. unit}) + 1.983 \ln(\text{TH. GDP}) \end{aligned}$$

โดยสามารถสรุปวิธีแปลความหมายค่าสัมประสิทธิ์ในสมการดังกล่าวได้ ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ข้อมูลที่ใช้ในการประมาณการสมการอุปสงค์บุหรี่ซิการ์เรต

ตัวแปรอิสระ	ค่าสัมประสิทธิ์	ความหมาย	นัยสำคัญ
$\ln(\text{Cigarette.tax.unit})$	-1.521	ถ้าภาษีสรรพสามิตที่แท้จริงของบุหรี่ซิการ์เรตเพิ่มขึ้น 1% จะทำให้ปริมาณการบริโภคบุหรี่ลดลง 1.52% ดังนั้น สามารถสรุปได้ว่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์บุหรี่ซิการ์เรตต่อภาษีสรรพสามิต คือ -1.52	มีนัยสำคัญที่ $p\text{-value} = 1\%$
$\ln(\text{RYO.tax.unit})$	0.080	ถ้าภาษีสรรพสามิตที่แท้จริงของยาเส้นเพิ่มขึ้น 1% อาจส่งผลให้ปริมาณการขายบุหรี่ซิการ์เรตเพิ่มขึ้น 0.08% สามารถสรุปได้ว่าบุหรี่ซิการ์เรตและยาเส้นเป็นสินค้าที่ใช้ทดแทนกัน โดยมีความยืดหยุ่นไขว้เท่ากับ 0.08	มีนัยสำคัญที่ $p\text{-value} = 1\%$
$\ln(\text{TH.GDP})$	1.983	ถ้า GDP เพิ่มขึ้น 1% จะทำให้ปริมาณการขายบุหรี่ซิการ์เรตเพิ่มขึ้น 1.98% แสดงให้เห็นว่าบุหรี่ซิการ์เรตจัดอยู่ในประเภทสินค้าฟุ่มเฟือย	มีนัยสำคัญที่ $p\text{-value} = 1\%$

ที่มา: คณะผู้วิจัย

จากการพิจารณาผลการวิเคราะห์สมการถดถอย พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ของสมการประมาณการอุปสงค์ของบุหรี่ซิการ์เรตมีทิศทางเป็นไปตามสมมติฐานเบื้องต้นของการศึกษา โดยบุหรี่ซิการ์เรตมีความยืดหยุ่นต่อภาษีสรรพสามิตเป็นลบ มีความยืดหยุ่นไขว้ระหว่างยาเส้นเป็นบวก แสดงให้เห็นถึงคุณสมบัติของการบริโภคทดแทนกัน และมีความยืดหยุ่นต่อรายได้เป็นบวก ที่บ่งบอกว่าบุหรี่ซิการ์เรตจัดเป็นสินค้าฟุ่มเฟือย

4.2 ผลการประมาณการสมการอุปสงค์ยาเส้น

ในส่วนของการจำลองสมการอุปสงค์ยาเส้น ผู้วิจัยได้ใส่ตัวแปรหุ่นรายเดือนเพื่อช่วยปรับปรุงความแม่นยำในการอธิบายแบบจำลอง สามารถแสดงได้ดังนี้

$$\ln(\text{RYO.sales}) = b_0 + b_1 \ln(\text{RYO.tax.unit}) + b_2 \ln(\text{Tobac.tax.unit}) + c_3 \ln(\text{TH.GDP}) + d_1 M_1 + d_2 M_2 + \dots + d_{11} M_{11} + u$$

โดยใช้ตัวแปรหุ่นรายเดือนเช่นเดียวกับในแบบจำลอง

อุปสงค์บุหรี่ซิการ์เรตในส่วนก่อนหน้านี้ได้แก่

$M_1 = 1$ เมื่อเป็นเดือนมกราคม และ $= 0$ เมื่อเป็นเดือนอื่น ๆ

$M_2 = 1$ เมื่อเป็นเดือนกุมภาพันธ์ และ $= 0$ เมื่อเป็นเดือนอื่น ๆ

...

$M_{11} = 1$ เมื่อเป็นเดือนพฤศจิกายน และ $= 0$ เมื่อเป็นเดือนอื่น ๆ

วิธีการประมาณค่าพารามิเตอร์ ใช้วิธี 2SLS เพื่อแก้ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างความสัมพันธ์กันเองของตัวแปรสุ่มคลาดเคลื่อน (Autocorrelation) และจะมีการใช้ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานที่ช่วยปัญหาความแปรปรวนไม่คงที่ (Heteroscedasticity-robust Standard Error) ซึ่งหากพบว่าตัวแปรหุ่นรายเดือนไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ จะตัดตัวแปรหุ่นออกทีละตัวจนเหลือเฉพาะตัวแปรหุ่นที่มีนัยสำคัญทางสถิติ สามารถแสดงผลการประมาณค่าสมการอุปสงค์ยาเส้นในตาราง

ที่ 6 ค่าพารามิเตอร์ ใช้วิธี 2SLS ได้กำหนดให้ตัวแปร ดังกล่าวไม่ได้รับผลกระทบจากตลาดยาเส้น จึงไม่มี อัตราการภาษีของยาเส้นและอัตราการภาษีที่ของ ความสัมพันธ์โดยตรงกับตัวแปรตามปริมาณการขาย บุหรี่ซิกาแรตเป็น Instrumental Variables เนื่องจาก ยาเส้น ส่งผลกระทบท่อตัวแปรต้น RYO.tax.unit ในขณะที่ IVs

ตารางที่ 6 ผลจากวิธีการประมาณค่าพารามิเตอร์สมการยาเส้น โดยวิธี 2SLS

	Dependent variable:		
	log(RYO.sales) instrumental variable		Robust SE coefficient test
	(1)	(2)	(3)
log(Cigarette.tax.unit)	4.000*** (0.822)	4.050*** (0.824)	4.050*** (0.536)
log(RYO.tax.unit)	-0.269*** (0.085)	-0.265*** (0.084)	-0.265*** (0.085)
log(TH.GDP)	-4.046*** (1.221)	-4.126*** (1.224)	-4.126*** (0.765)
M1	0.051 (0.131)		
M2	0.049 (0.131)		
M3	0.042 (0.131)		
M4	0.030 (0.131)		
M5	0.027 (0.130)		
M6	0.030 (0.130)		
M7	0.040 (0.130)		
M8	0.040 (0.130)		

M9	0.031 (0.130)		
M10	0.011 (0.130)		
M11	0.001 (0.130)		
Constant	41.490*** (13.731)	42.424*** (13.776)	42.424*** (8.570)
Observations	144	144	
Residual Std. Error	0.318 (df = 129)	0.309 (df = 140)	

Note: *p**p***p<0.01

ซึ่งผลการประมาณการข้างต้นเขียนเป็นสมการได้ ดังนี้

$$\begin{aligned} \ln(\widehat{RYO.sales}) &= 42.424 + 4.050 \ln(Cigarette.tax.unit) \\ &\quad - 0.265 \ln(RYO.tax.unit) - 4.126 \ln(TH.GDP) \end{aligned}$$

โดยสามารถสรุปวิธีแปลความหมายค่าสัมประสิทธิ์ในสมการดังกล่าวได้ ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ข้อมูลที่ใช้ในการประมาณการสมการอุปสงค์ยาเส้น

ตัวแปรอิสระ	ค่าสัมประสิทธิ์	ความหมาย	นัยสำคัญ
$\ln(Cigarette.tax.unit)$	4.050	ถ้าภาษีสรรพสามิตที่แท้จริงของบุหรี่ซีกาเรตเพิ่มขึ้น 1% จะทำให้ปริมาณการขายยาเส้นเพิ่มขึ้น 4.05% สามารถสรุปได้ว่าบุหรี่ซีกาเรตและยาเส้นเป็นสินค้าที่ใช้ทดแทนกัน โดยมีความยืดหยุ่นไขว้เท่ากับ 4.05	มีนัยสำคัญที่ p-value = 1%
$\ln(RYO.tax.unit)$	-0.265	ถ้าภาษีสรรพสามิตที่แท้จริงของยาเส้นเพิ่มขึ้น 1% จะทำให้ปริมาณการขายยาเส้นลดลง 0.27% ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ยาเส้นต่อภาษีสรรพสามิต คือ -0.27	มีนัยสำคัญที่ p-value = 1%
$\ln(TH.GDP)$	-4.126	ถ้า GDP เพิ่มขึ้น 1% จะทำให้ปริมาณการขายยาเส้นลดลง 4.13% ในทางกลับกัน หาก GDP ลดลง 1% จะทำให้ปริมาณการขายยาเส้นเพิ่มขึ้น 4.13% เช่นกัน แสดงให้เห็นว่าบุหรี่ซีกาเรตจัดอยู่ในประเภทสินค้าด้อยคุณภาพ	มีนัยสำคัญที่ p-value = 1%

ที่มา: คณะผู้วิจัย

จากการพิจารณาพบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ของสมการประมาณการอุปสงค์ของยาเส้นมีทิศทางเป็นไปตามสมมติฐานเบื้องต้นของการศึกษา โดยยาเส้นมีความยืดหยุ่นต่อภาษีสรรพสามิตเป็นลบ มีความยืดหยุ่นไขว้ระหว่างบุหรี่ซิการ์และบุหรี่ซิการ์มีลักษณะการเป็นสินค้าทดแทนกัน และมีความยืดหยุ่นต่อรายได้เป็นลบ ส่งผลให้ยาเส้นถูกจำแนกอยู่ในประเภทสินค้าด้อยคุณภาพ ทั้งนี้ จากการวิเคราะห์อุปสงค์ยาสูบทั้งสองชนิด สามารถสรุปความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อภาษีสรรพสามิตในยาสูบทั้งสองชนิดได้ดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 สรุปความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อภาษีสรรพสามิตของยาสูบทั้ง 2 ประเภท

ประเภทยาสูบ	ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อภาษีสรรพสามิต	ความยืดหยุ่นไขว้ระหว่างสินค้า
บุหรี่ซิการ์	-1.521294	0.080459
ยาเส้น	-0.264800	4.050446

ที่มา: คณะผู้วิจัย

จากการพิจารณา ผลการประมาณการสมการอุปสงค์ทั้ง 2 ประเภทที่กล่าวมา พบว่าถึงแม้ทั้งบุหรี่ซิการ์และยาเส้นจะมีความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อภาษีสรรพสามิตเป็นลบ กล่าวคือ เมื่อมีการขึ้นอัตราภาษีสรรพสามิต จะทำให้การบริโภคลดลง แต่บุหรี่ซิการ์จะมีความอ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงอัตราภาษีสูงกว่าประมาณ 5.75 เท่าตัว หมายความว่าเมื่อมีการเพิ่มขึ้นของภาษีสรรพสามิตทุกๆ 1% จะทำให้ปริมาณการบริโภคลดลงกว่า 1.52% ในทางกลับกัน การบริโภทยาเส้นจะได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงราคาในอัตราที่ต่ำกว่า โดยในกรณีที่มีการเพิ่มขึ้นของราคาทุกๆ 1% จะส่งผลให้ปริมาณการบริโภคลดลงเพียง 0.26% นอกจากนี้ สินค้าทั้งสองประเทศยังมีลักษณะการบริโภคทดแทนกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยการขึ้นภาษี

สรรพสามิตของบุหรี่ซิการ์จะส่งผลต่อการบริโภคไขว้มากกว่าการขึ้นภาษีสรรพสามิตของยาเส้นถึง 50.63 เท่าตัว ดังนั้น การขึ้นภาษีสรรพสามิตของบุหรี่ซิการ์ 1% จะส่งผลให้ผู้บริโภคหันไปบริโภคยาเส้นทดแทนเพิ่มขึ้นถึง 4.05% ในขณะที่การปรับเพิ่มภาษีสรรพสามิตยาเส้น 1% จะส่งผลให้ผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงมาบริโภคบุหรี่ซิการ์เพิ่มขึ้นเพียง 0.08%

5. ผลกระทบทางเศรษฐกิจ

ผลกระทบทางเศรษฐกิจที่จะกล่าวถึง ได้แก่ ผลกระทบทางด้านราคาขาย ปริมาณขาย มูลค่าขาย รายได้ภาษีสรรพสามิต และผลกระทบต่อภาระค่าใช้จ่ายของผู้บริโภค หลังจากที่ยกอัตราภาษีสรรพสามิตเพิ่มขึ้นโดยสำหรับบุหรี่ซิการ์จะจำแนกการวิเคราะห์ออกเป็น 3 กรณี ได้แก่ 1) กรณีอัตราภาษีตามมูลค่าของภาษีสรรพสามิตเพิ่มขึ้นเป็น 25% ของราคาขายปลีกแนะนำ 2) กรณีอัตราภาษีตามมูลค่าเพิ่มขึ้นเป็น 30% ของราคาขายปลีกแนะนำ และ 3) กรณีอัตราภาษีตามมูลค่าเพิ่มขึ้นเป็น 40% ของราคาขายปลีกแนะนำ

นอกจากนี้ สำหรับยาเส้นจะแยกการวิเคราะห์ออกเป็น 4 กรณี ประกอบด้วย 1) กรณีอัตราภาษีตามปริมาณของภาษีสรรพสามิตเพิ่มขึ้นเป็น 0.2 บาท/กรัม 2) กรณีอัตราภาษีตามปริมาณเพิ่มขึ้นเป็น 0.5 บาท/กรัม 3) กรณีอัตราภาษีตามปริมาณเพิ่มขึ้นเป็น 1.0 บาท/กรัม และ 4) กรณีอัตราภาษีตามปริมาณเพิ่มขึ้นเป็น 1.2 บาท/กรัม ทั้งนี้ ในแต่ละกรณีจะใช้ค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อภาษีสรรพสามิตที่เป็นผลลัพธ์จากการวิเคราะห์ของหัวข้อที่แล้ว เพื่อคำนวณร้อยละการเปลี่ยนแปลงของปริมาณขายบุหรี่ซิการ์และยาเส้น จากนั้นจะประมาณมูลค่าขายหลังจากมีการเปลี่ยนแปลงอัตราภาษีสรรพสามิต ภาระค่าใช้จ่ายของผู้บริโภค ผลกระทบต่อรายได้ภาษีมูลค่าเพิ่ม ผลกระทบต่อภาษีอื่นๆ และเงินบำรุงทั้งหมด และผลกระทบต่อรายได้เงินนำส่งรัฐ ทั้งนี้ รายละเอียด

การวิเคราะห์ขึ้นอยู่กับความพร้อมของข้อมูลประกอบ การคำนวณ

การคำนวณกรณีที่มีการปรับอัตราภาษีสรรพสามิต ของบุหรี่ซิการ์แรกจาก 20% เป็น 25% 30% และ 40% สามารถสรุปผลได้ ดังตารางที่ 9 ซึ่งถ้าพิจารณาจาก ตารางที่ 9 ค่าปริมาณขายเฉลี่ย (ซอง) จะถูกกำหนดให้ ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคาเท่ากับ ความยืดหยุ่น ของอุปสงค์ต่อภาษีสรรพสามิต ในส่วนของกำไรเบื้องต้น เฉลี่ยของผู้ประกอบการ (บาท) นั้นได้คำนวณโดยอ้างอิง โครงสร้างค่าใช้จ่าย ภาษี และค่าธรรมเนียมอื่นๆ จาก บทความของ Thai Publica (ไทยพับลิก้า, 2561, ออนไลน์) และปรับปรุงการคำนวณเพิ่มเติมโดย คณะผู้วิจัย นอกจากนี้ ผลกระทบต่อภาษีอื่นๆ และ

เงินบำรุงทั้งหมด ได้คำนวณภาษีอื่นๆ ประกอบด้วยภาษี มหาไทย ภาษีองค์การบริหารส่วนจังหวัด และภาษี Earmarked ได้แก่ เงินบำรุง สสส. เงินบำรุงกองทุน กีฬาฯ เงินบำรุงผู้สูงอายุ และเงินบำรุง Thai PBS ส่วนของเงินนำส่งรัฐของ ยสท. แสงถึงโรงงานยาสูบ ต้องนำส่งเงิน ร้อยละ 88 ของกำไรสุทธิให้แก่รัฐบาล (รายงานผลกระทบจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติภาษี สรรพสามิต พ.ศ. 2560 และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง - โรงงานยาสูบ, 2560) ทั้งนี้ ระหว่างปี 2561-2562 ยสท. ขอยกเว้นการนำส่งเงินรายได้จากผลการดำเนินงาน เพื่อรักษาสภาพคล่องทางการเงินให้มีเงินทุนหมุนเวียน เพียงพอ

ตารางที่ 9 ผลกระทบจากการขึ้นอัตราภาษีตามมูลค่าของภาษีสรรพสามิต เป็น 25%, 30%, และ 40% ของราคาขายปลีกแนะนำ

ตัวแปร	ก่อนขึ้นภาษี	หลังขึ้นเป็น 25%	หลังขึ้นเป็น 30%	หลังขึ้นเป็น 40%
ราคาขายปลีกเฉลี่ย (บาท/ซอง)	60	66	73	93
ปริมาณขายเฉลี่ย (ซอง)	1,644,369,264.10	1,394,212,354.58	1,102,362,626.80	326,996,531.24
มูลค่าขายเฉลี่ยต่อปี (บาท)	98,662,155,846.17	92,018,015,402.04	80,472,471,756.08	24,971,082,338.8
มูลค่าขายเฉลี่ยต่อปี				
ไม่รวมภาษีมูลค่าเพิ่ม (บาท)	92,199,784,638.24	85,990,835,393.21	75,201,524,856.05	23,335,476,445.6
กำไรเบื้องต้นเฉลี่ยของผู้ประกอบการ (บาท)	345,317,545.46	962,006,524.66	1,201,575,263.21	639,044,902.86
ผลกระทบต่อภาษีสรรพสามิต				
รายได้ภาษีสรรพสามิตเฉลี่ยต่อปี (บาท)	68,180,470,755.97	56,465,600,360.34	50,598,444,569.92	16,432,583,216.
ผลกระทบต่อภาษีสรรพสามิต		(11,714,870,395.6)	(17,582,026,186.)	(51,747,887,539)
ผลกระทบต่อภาษีมูลค่าเพิ่ม				
รายได้ภาษีมูลค่าเพิ่มเฉลี่ยต่อปี (บาท)	6,462,371,207.92		5,270,946,900.02	1,635,605,893.19
ผลกระทบต่อรายได้ภาษีมูลค่าเพิ่มต่อปี				
หลังขึ้นภาษีสรรพสามิต (บาท)		(435,191,199.09)	(1,191,424,307.90)	(4,826,765,314.7)

ตัวแปร	ก่อนขึ้นภาษี	หลังขึ้นเป็น 25%	หลังขึ้นเป็น 30%	หลังขึ้นเป็น 40%
ผลกระทบต่อภาษีอื่นๆ และเงินบำรุงทั้งหมด				
รายได้ภาษีอื่นๆ เฉลี่ยต่อปี (บาท)	118,312,368,552.2	110,344,936,802	96,499,905,714.16	29,944,489,571
ผลกระทบต่อรายได้ภาษีอื่นๆ และเงินบำรุงต่อปี หลังขึ้นภาษีสรรพสามิต (บาท)		(7,967,431,749.25)	(21,812,462,838.0)	(88,367,878,980)
ผลกระทบต่อเงินนำส่งรัฐของ ยสท. (กำหนดให้ รยส. มีส่วนแบ่งการตลาดคงที่ที่ 60%)				
เงินนำส่งรัฐของ ยสท.	182,327,664.00	507,939,445.02	634,431,738.97	337,415,708.71
ผลกระทบต่อเงินนำส่งรัฐของ ยสท. หลังขึ้นภาษีสรรพสามิต (บาท)		325,611,781.02	155,088,044.71	155,088,044.71
ผลกระทบต่อภาษีนิติบุคคล (กำหนดให้บริษัทผู้ผลิตอื่น ๆ มีส่วนแบ่งการตลาดคงที่ที่ 40%)				
รายได้ภาษีนิติบุคคลเฉลี่ย (บาท)	27,625,403.64	76,960,521.97	96,126,021.06	51,123,592.23
ผลกระทบต่อรายได้ภาษีเงินได้นิติบุคคล หลังขึ้นภาษีสรรพสามิต (บาท)		49,335,118.34	68,500,617.42	23,498,188.59

ที่มา: คณะผู้วิจัย

สำหรับการคำนวณในกรณีการเปลี่ยนแปลงอัตรา ได้ดังตารางที่ 4.6 ทั้งนี้ ผลลัพธ์การวิเคราะห์ ภาษีสรรพสามิตของยาเส้น จะคำนวณในกรณีที่ภาษี สรรพสามิตปรับเพิ่มขึ้น จาก 0.1 บาท/กรัม เป็น ไม่ครอบคลุมถึงการคำนวณผลกระทบบางรายการ อาทิ ผลกระทบต่อกำไรเบื้องต้น เงินส่งคืนรัฐของ รยส. และ รายได้ภาษีนิติบุคคล เนื่องจากมีข้อมูลไม่เพียงพอสำหรับ 1.0 บาท/กรัม (+1,000%) ตามลำดับ สามารถสรุปผล ประเมินการดังกล่าว

ตารางที่ 10 ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงอัตราภาษีสรรพสามิตต่ออุตสาหกรรมยาเส้น

ตัวแปร	ก่อนขึ้นภาษี (0.1 บาท/กรัม)	หลังขึ้นภาษีเป็น 0.2 บาท/กรัม	หลังขึ้นภาษีเป็น 0.5 บาท/กรัม	หลังขึ้นภาษีเป็น 1.0 บาท/กรัม	หลังขึ้นภาษีเป็น 1.2 บาท/กรัม
ราคาขายปลีกเฉลี่ย (บาท/ถุง 30 กรัม)	15	19	28	43	50
ปริมาณขายเฉลี่ย (กิโลกรัม)	26,663,595.39	24,780,790	20,544,478	13,483,957.94	10,189,048.58
มูลค่าขายเฉลี่ยต่อปี (บาท)	13,331,797,693.3	15,694,500,357	19,174,846,135	19,327,006,386	16,981,747,639
ผลกระทบต่อภาษีสรรพสามิต					
รายได้ภาษีสรรพสามิต เฉลี่ยต่อปี (บาท)	2,666,359,538	4,956,158,007	10,272,239,001	13,483,957,944	12,226,858,300
ภาระที่ผู้บริโภคต้องจ่าย เพิ่มขึ้นต่อปี หลังขึ้นภาษี สรรพสามิต (บาท)		2,289,798,468	7,605,879,462	10,817,598,405	9,560,498,761

ตัวแปร	ก่อนขึ้นภาษี (0.1 บาท/กรัม)	หลังขึ้นภาษีเป็น 0.2 บาท/กรัม	หลังขึ้นภาษีเป็น 0.5 บาท/กรัม	หลังขึ้นภาษีเป็น 1.0 บาท/กรัม	หลังขึ้นภาษีเป็น 1.2 บาท/กรัม
ผลกระทบต่อภาษีอื่น ๆ และเงินบำรุงทั้งหมด					
รายได้ภาษีอื่น ๆ เฉลี่ยต่อปี (บาท)	462,168,986	515,440,432	640,987,713.68	654,421,425.56	565,152,561.45
ผลกระทบต่อรายได้ภาษี อื่น ๆ และเงินบำรุงต่อปี หลังขึ้นภาษีสรรพสามิต (บาท)		53,271,446	178,818,726.98	192,252,438.86	102,983,574.74

ที่มา: คณะผู้วิจัย

ถ้าพิจารณาจากตารางที่ 10 ราคาขายปลีกเฉลี่ยได้อ้างอิงราคาขายปลีกแนะนำของยาเส้น หลังวันที่ 8 พ.ค. 2562 และปรับราคาขึ้นตามการเปลี่ยนแปลงภาษีสรรพสามิต รวมถึงภาษีอื่น ๆ และเงินบำรุงทั้งหมด โดยสมมติให้มี margin ของกำไรและค่าใช้จ่ายอื่นๆ คงที่ ปริมาณขายเฉลี่ย (กิโลกรัม) กำหนดให้ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคาเท่ากับความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อภาษีสรรพสามิต

6. ข้อเสนอแนะ

ถ้าพิจารณาจากนโยบายแล้ว หากรัฐบาลต้องการปรับเพิ่มภาษีสรรพสามิตเพื่อจำกัดการบริโภคยาสูบ โดยให้ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภคต่ำที่สุดในการบริโภคยาสูบประเภทอื่นทดแทนกัน รัฐบาลควรปรับภาษีสรรพสามิตของบุหรี่ยิกาแรตและยาเส้นไปในทิศทางเดียวกัน โดยกรณีปรับขึ้นภาษีสรรพสามิตของบุหรี่ยิกาแรตเพิ่มขึ้น 1% รัฐบาลควรปรับเพิ่มอัตราภาษีสรรพสามิตของยาเส้นเพิ่มขึ้นประมาณ 15.3% เป็นอย่างน้อย เพื่อให้ปริมาณการบริโภคยาเส้นไม่ปรับตัวสูงขึ้น ในขณะที่กรณีการปรับขึ้นภาษีสรรพสามิตของยาเส้นเพิ่มขึ้น 1% ควรมีการปรับเพิ่มอัตราภาษีสรรพสามิตของบุหรี่ยิกาแรตขึ้นต่ำประมาณ 0.05% จึงสามารถสรุปได้ว่าการเปลี่ยนแปลงอัตราภาษีสรรพสามิตบุหรี่ยิกาแรต ทุกๆ 1% (อัตราการเปลี่ยนแปลง) ควรมี

การเปลี่ยนแปลงอัตราภาษีสรรพสามิตยาเส้นระหว่าง 15.3-18.9% หากประสงค์ให้การปรับภาษีสรรพสามิตของสินค้าใดสินค้าหนึ่งส่งผลกระทบต่อประชาชนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปบริโภคสินค้าอีกชนิดทดแทนกันน้อยที่สุด นอกจากนั้น ถึงแม้ทั้งบุหรี่ยิกาแรตและยาเส้นจะมีความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อภาษีสรรพสามิตเป็นลบ กล่าวคือ เมื่อมีการขึ้นอัตราภาษีสรรพสามิตจะทำให้การบริโภคลดลง แต่บุหรี่ยิกาแรตจะมีความอ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงอัตราภาษีสูงกว่าประมาณ 5.75 เท่าตัว หมายความว่าเมื่อมีการเพิ่มขึ้นของภาษีสรรพสามิตทุกๆ 1% จะทำให้ปริมาณการบริโภคลดลงกว่า 1.52% ในทางกลับกัน การบริโภคยาเส้นจะได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงราคาในอัตราที่ต่ำกว่า โดยในกรณีที่มีการเพิ่มขึ้นของราคาทุก ๆ 1% จะส่งผลกระทบต่อปริมาณการบริโภคลดลงเพียง 0.26% และที่สำคัญสินค้าทั้งสองประเทศยังมีลักษณะการบริโภคทดแทนกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยการขึ้นภาษีสรรพสามิตของบุหรี่ยิกาแรตจะส่งผลต่อการบริโภคไขว้มากกว่าการขึ้นภาษีสรรพสามิตของยาเส้นถึง 50.63 เท่าตัว ดังนั้น การขึ้นภาษีสรรพสามิตของบุหรี่ยิกาแรต 1% จะส่งผลให้ผู้บริโภคหันไปบริโภคยาเส้นทดแทนเพิ่มขึ้นถึง 4.05% ในขณะที่การปรับเพิ่มภาษีสรรพสามิตยาเส้น 1% จะส่งผลให้ผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงมาบริโภคบุหรี่ยิกาแรตเพิ่มขึ้นเพียง 0.08%

ข้อสรุปที่สำคัญในการนำไปดำเนินการในการออกแบบนโยบาย

1) การออกแบบนโยบายอย่างมีประสิทธิภาพจะต้องคำนึงถึงการเพิ่มระดับภาษีที่สูงขึ้นเพียงเท่านั้นเพื่อลดปริมาณการบริโภค โดยเฉพาะสินค้ายาเส้นที่มีปริมาณการบริโภคที่ลดลงไม่มากจากระดับภาษีในปัจจุบัน และถือว่าเป็นนโยบายที่เร่งด่วน โดยการใช้ภาษีแบบขั้นบันไดอาจจะต้องนำ GDP มาเป็นเครื่องมือในการจัดการ

2) ระบบภาษีสรรพสามิตที่ดีควรมีโครงสร้างที่เรียบง่าย ทันสมัยและยึดหลักปฏิบัติตามหลักสากล ตอนนี้เหลือสินค้ากลุ่มสุราและยาสูบที่ยังรออัตราภาษีใหม่อยู่ ซึ่งไม่ว่าจะเป็นสุราหรือยาสูบก็ใช้หลักเดียวกัน คือเก็บภาษีตามผลต่อสุขภาพเป็นหลัก นั่นคือต้องวัดกันตามปริมาณไม่ใช่ราคา หากโครงสร้างภาษีใหม่เปิดช่องให้ของราคาถูกจ่ายภาษีถูกกว่าของราคาแพงแล้ว โดยเฉพาะหากมีการใช้ราคาเป็นเกณฑ์ในการแบ่งชั้นอัตราภาษี สิ่งที่จะตามมาคือการขยายตัวอย่างรวดเร็วของสุราและยาสูบราคาถูกแน่นอน ดังนั้น สำหรับอุตสาหกรรมยาสูบ ภาครัฐคงพิจารณาอย่างรอบคอบในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตใหม่ทั้งสองขา คือ มูลค่าและปริมาณอย่างมีประสิทธิภาพและเสมอภาค เป็นธรรมกับทุกฝ่าย โดยรัฐไม่ควรให้น้ำหนักเรื่องการปกป้องผู้ผลิตในประเทศในการจัดเก็บด้วยเหตุผลที่บอกไป แต่ควรจะมีมองไปที่วัตถุประสงค์เรื่องสุขภาพและควบคุมการบริโภคด้วยระบบภาษีที่ไม่สร้างความเหลื่อมล้ำด้านราคามากกว่า

3) ประเทศไทยต้องตั้งเป้าหมายลดการจําหน่ายผู้สู้อย่างชัดเจนตามระดับนานาชาติต่อองค์การอนามัย

โลก (NCD Global Targets) ที่กำหนดเป้าหมายลดการบริโภคยาสูบลงให้ได้ร้อยละ 30 ภายในปี พ.ศ. 2568 ซึ่งสำหรับประเทศไทยคือการลดอัตราผู้บริโภคยาสูบลงเหลือร้อยละ 14.7 ให้ได้ภายในปี พ.ศ. 2568 โดยเฉพาะ ตั้งเป้าปริมาณการบริโภคยาเส้น

4) รัฐควรปรับปรุงนโยบายแบบองค์รวม อย่างมุ่งเน้นแต่การขึ้นภาษี ควรต้องหันไปทบทวนประสิทธิภาพของนโยบายด้านการรณรงค์เพื่อลดอุปสงค์ด้วย กำหนดตัวชี้วัดความสัมฤทธิ์ผลของการรณรงค์ที่ชัดเจนเหมือนการวัด Return on Investment หรือ ROI ของการรณรงค์ที่ได้งบประมาณจากภาษีบาปด้วยว่า คຸ່ມค่าเพียงใด สามารถทำให้จำนวนผู้สูบ หรือจำนวนผู้ป่วยจากการสูบหรือลดลงได้กี่คน คิดเป็นสัดส่วนเท่าไร เป็นต้น

5) การกำหนดนโยบายภาษีจะต้องเปิดเผยหลักคิดต่อสาธารณชนมากขึ้น เพื่อสร้างความเข้าใจกับผู้ประกอบการ ผู้ประกอบการจะได้สามารถเข้าใจผลกระทบที่เกิดขึ้นได้ถูกต้องและสามารถเตรียมความพร้อมรองรับได้อย่างทันท่วงที

ดังนั้น การขึ้นภาษียาเส้นเป็นภารกิจสำคัญของภาครัฐในการปรับจุดสมดุลด้านสุขภาพและผลกระทบที่เกิดขึ้นจะตกอยู่กับผู้ประกอบการและชาวไร่ยาสูบ อย่างไรก็ตามภาครัฐอาจมีการปรับการขึ้นภาษีแบบขั้นบันไดและต้องหาทางออกเชิงนโยบายให้กับชาวไร่ยาสูบ และที่สำคัญการปรับขึ้นภาษียาสูบเป็นแบบอัตราเดียวถือเป็นนโยบายที่ดีและน่าสนับสนุน และที่สำคัญที่สุด

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กนต์ธีร์ นุชสุวรรณ และคณะ. (2553). ผลของการเปลี่ยนแปลงมาตรการภาษีและไม่ใช้ภาษีต่อพฤติกรรมการบริโภคยาสูบของประเทศไทย. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและจัดการความรู้เพื่อการควบคุมยาสูบ.
- กรมสรรพสามิต. (2562). การบริหารจัดการเก็บภาษีสินค้ายาสูบ. สืบค้นจาก <https://www.excise.go.th/cs/groups/public/documents/document/mjaw/mdyx/edisp/webportal16200061655.pdf>
- ไทยพับลิก้า. (2561). แกะชอกราคาบุหรี่ตลาดบน ตลาดล่าง หลังปรับโครงสร้างภาษี ทั้งระบบรายได้หายกำไรหด- บุหรี่ 1 ซอง เงินภาษีไปไหนครับ. สืบค้นจาก <https://thaipublica.org/1018/09/tobacco-tax-restructuring-29-9-2561/>
- ศูนย์วิจัยและจัดการความรู้เพื่อการควบคุมยาสูบ. (2553). สรุปสถานการณ์?การควบคุมการบริโภคยาสูบของประเทศไทย พ.ศ. 2553. สืบค้นจาก <http://www.trc.or.th/th/media/attachments/2562/01/29/2554.pdf>
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2553). รายงานประจำปี 2553. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2558). การสำรวจพฤติกรรมการสูบบุหรี่และดื่มสุราของประชากร. กรุงเทพฯ: บริษัท เท็กซ์ แอนด์ เจอร์นัล พับลิเคชั่น จำกัด.
- _____. (2562). การสำรวจพฤติกรรมการสูบบุหรี่และดื่มสุราของประชากร. กรุงเทพฯ: บริษัท เท็กซ์ แอนด์ เจอร์นัล พับลิเคชั่น จำกัด.

ภาษาอังกฤษ

- ASEAN Tobacco Tax Index. (2017). *Implementation of WHO Framework Convention on Tobacco Control Article 6 in ASEAN Countries*. Retrieved from <https://seatca.org/dmdocuments/SEATCA%20TOBACCO%20TAX%20INDEX%20ART6%202017-WEB%281AUG17%29.pdf>
- White, J.S. & Ross, H. (2015). Smokers' Strategic Responses to Sin Taxes: Evidence from Panel data in Thailand. *Health Econ*, (24), 127–141.